

უმუშევრობა და დასაქმება საქართველოში

დალი სილაგაძე

ანსუ ასოცირებული პროფესორი

UNEMPLOYMENT AND EMPLOYMENT IN GEORGIA

Dali Silagadze

Doctor of Business Management, Associate Professor

Akaki Tsereteli State University

RESUME

Unemployment in Georgia is the most severe socioeconomic problem, as evidenced by various surveys conducted in the country. Unemployment is high in both urban and rural areas, however, according to official statistics, its level in the country, according to the latest data, has declined slightly, but it is still at 12.7%.

The article discusses the statistical picture of unemployment in Georgia. Analysis of unemployment and employment levels, distribution of employees by types of economic activity 2017-2018, causes of unemployment, indicators of unemployment growth, factors affecting its growth.

Ways to reduce unemployment are outlined and a statistical picture of expected trends is outlined.

Keywords: Unemployment rate, Employment rate, Employees, Self-employed, Growth rate.

* * * *

საქართველოში უმუშევრობა ყველაზე მწვავე სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემაა, რომელსაც ადასტურებს ქვეყანაში ჩატარებული სხვადასხვა გამოკვლევა. უმუშევრობა მაღალია როგორც ქალაქად, ასევე სოფლად, თუმცა, ოფიციალური სტატისტიკის მიხედვით, მისი დონე ქვეყანაში ბოლო მონაცემებით, მართალია, მცირედ, მაგრამ მაინც შემცირდა და ის 12,7 % -ის დონეზეა.

საქართველოში უმუშევრობა დღეს ერთ-ერთ ყველაზე მწვავე სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემას წარმოადგენს. ფაქტია, რომ ის კვლავ რჩება სიღარიბის განმაპირობებელ მთავარ ფაქტორად, ამიტომ უმუშევრობა ქვეყნისათვის აქტუალური და მეტად სერიოზული გამოწვევაა. საქართველოში რეალური სურათი ისეთია, რომ უმუშევრობის დონე მაღალია როგორც ქალაქად, ისე სოფლად, უმუშევარ მოსახლეობას შორის სჭარბობს ახალგაზრდობა, რაც კიდევ უფრო მწვავეს ხდის პრობლემას და შესაბამისად ზრდის სოციალურ რისკებს, რადგან ის ქვეყნის მომავალს ეხება.

მაინც რა განაპირობებს უმუშევრობას საქართველოში და როგორია მისი ტენდენციები? პირველ რიგში, ალბათ ის, რომ არ არსებობს სამუშაო ძალის კვალიფიკაციის შესაბამისი სამუშაო ადგილები, აქედან გამომდინარე შეზღუდულია მოთხოვნა

სამუშაო ძალაზე; ხშირ შემთხვევაში უმუშევრობის ერთ-ერთ განმაპირობებელ ფაქტორად გვევლინება შრომის დაბალი ანაზღაურება და პროფესიული მომზადების დაბალი ხარისხი; შეინიშნება სამუშაო ძალის დაბალი პროფესიული მობილურობა; სამუშაოზე მაღალია სამუშაოს მაძიებელთა პასიურობის ხარისხი, გარკვეული დროის გასვლის შემდეგი იზრდება სამსახურის შოვნის იმედგაცრუების მოლოდინები და სხვა.

ბუნებრივია, უმუშევრობის ზემოაღნიშნული მიზეზებიდან გარკვეული ნაწილი ობიექტური, ნაწილი კი სუბიექტური ხასიათისაა, მაგრამ მათი გავლენის შედეგი ერთია: საქართველოში სამსახურის შოვნა რთულია, ხოლო დასაქმებულთა დიდი ნაწილისათვის მიღებული შემოსავლები ხშირ შემთხვევაში არ არის საკმარისი საკუთარი თავისა და ოჯახის რჩენისათვის, რაც საბოლოო ჯამში კიდევ უფრო ამწვავებს სოციალურ პრობლემებს.

დასაქმება ნიშნავს ისეთი სამსახურის ქონას, რომელშიც ადამიანს უხდიან ფულს და რომელიც უზრუნველყოფს როგორც მისი, ასევე მისი ოჯახის ნორმალურ არსებობას. თუ ამ ტერმინის შესაბამისად ვიმსჯელებთ, საქართველოს მოსახლეობის თითქმის უმრავლესობა დაუსაქმებელია, რადგან ცოტა თუ მოძიებნება, რომელსაც საკუთარი ხელფასით შეუძლია, თავიც და ოჯახიც ნორმალურად არჩინოს.

ქვეყანაში ცხოვრების დონის ერთ-ერთი საზომი უმუშევრობა და დასაქმებაა. საქართველოში უმუშევრობა მწვავე პრობლემაა, რომელიც თითქმის ყველა საზოგადოებრივი აზრის შესწავლაში ვლინდება. ბოლო დროს განხორციელებულ საზოგადოებრივი აზრის შესწავლის შედეგებში საერთო ეროვნულ საკითხებს შორის, მოსახლეობის აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემა უმუშევრობაა. მოსახლეობის შეფასებით, სამუშაო ადგილების არარსებობა უფრო მნიშვნელოვანი საკითხია, ვიდრე ტერიტორიული მთლიანობა, ადამიანის უფლებების დაცვა, ხელმისაწვდომი სამედიცინო მომსახურება, განათლება და ა.შ. ამავდროულად ვიღებთ სურათს, როცა მოსახლეობის დიდი ნაწილი თავს უმუშევრად მიიჩნევს, ხოლო ოფიციალურ სტატისტიკაში განსხვავებული მაჩვენებლებია¹. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ბოლო წლებში დასაქმების მაჩვენებელი გასულ ათი წელთან შედარებით გაზრდილია, ქვეყანაში უმუშევრობის დონე კვლავ მაღალ ნიშნულს იკავებს. წლების მანძილზე დასაქმების ზრდის ტემპი საკმაოდ დაბალია და მას გამოკვეთილი ზრდის ტენდენცია არ ახასიათებს. ასევე ჩანს, რომ არსებულმა ეკონომიკურმა ზრდამ უმუშევრობის შემცირებაზე მნიშვნელოვანი გა-

ვლენა ვერ მოახდინა. 1998-2018 წლებში, საქართველოში უმუშევრობა/დასაქმების კუთხით შემდეგ საკითხები გამოიკვეთა: საქართველოში სამუშაო ძალის სრულყოფილი გამოკვლევა არ ხორციელდება. შესაბამისად, ოფიციალური სტატისტიკა არსებულ მდგომარეობას სრულად არ ასახავს; ევროპისა და ცენტრალური აზიის მაღალი შემოსავლის არმქონე ქვეყნების ჯგუფში (რეგიონი) უმუშევრობის დონე საშუალოდ 10.2%-ია. ამ რეგიონში საქართველო 13.9%-იანი უმუშევრობის დონით მე-6 ადგილს იკავებს; რეგიონის იმ ქვეყნებში, სადაც ეკონომიკური ზრდა სტაბილურად მაღალი იყო, უმუშევრობის დონე მნიშვნელოვნად შემცირდა; ბოლო წლებში, საქართველოში უმუშევრობის დონის შემცირების ერთ-ერთი მიზეზი შრომისუნარიანი მოსახლეობის სამუშაო ძალიდან გასვლაა. შრომისუნარიანი პირების სამუშაო ძალიდან გასვლა ცალსახად არ ნიშნავს, რომ ამ პირებს მუშაობა არ სურთ ან დასაქმებისთვის მზად არ არიან; საზოგადოებრივი აზრის შესწავლის შედეგებსა და ოფიციალურ სტატისტიკას შორის არსებითი სხვაობის ერთ-ერთი მიზეზი არასრული დასაქმებაა, როცა დასაქმებულებს არ გააჩნიათ საკმარისი სამუშაო და მიღებული შემოსავალი რეალურ საარსებო მინიმუმზე ნაკლებია. ძირითადად, ისინი საზოგადოებრივი აზრის შესწავლისას თავს უმუშევრად მიიჩნევენ; 2016-2018 წლებში უმუშევრობის დონე შემცირდა, მაგრამ ამ წლებში დასაქმებულთა რაოდენობა 16.5 და 10.6 ათასი პირით შემცირდა (იხ. სქემა 1);

როგორც ვხედავთ წლების მიხედვით დასაქმება და უმუშევრობა ცვალებადია, წინა წლებთან შედარებით უმნიშვნელოდ შემცირდა უმუშევრობის დონე 2018 წელს და 12,7 % შეადგინა (იხ. სქემა 2).

საქართველოში თვითდასაქმების წილი დასაქმებაში 51.7%-ია, რაც მაღალი მაჩვენებელია. ეს მაჩვენებელი ევროპისა და ცენტრალური აზიის მაღალი შემოსავლის არმქონე რეგიონში საშუალოდ 21.1%-ია, ხოლო ევროკავშირში კი საშუალოდ 15.9%;

ძირითადად, თვითდასაქმება სოფლის მეურნეობაშია და წარმოებული პროდუქციის უმეტესი ნაწილი შინამეურნეობის ფარგლებში მოიხმარება. თავის მხრივ, სოფლის მეურნეობის წილი ეკონომი-

კაში დაბალია; თბილისში მთლიანი მოსახლეობის 31.1% ცხოვრობს, ხოლო დაქირავებით დასაქმების 39.3% და მთლიანი დასაქმების 22.5% თბილისზე ნაწილდება; ბოლო წლებში დასაქმების დონე შიდა ქართლში და იმერეთში მცირდება, ხოლო კახეთში და ქვემო ქართლში კი იზრდება; უმუშევრობის მაღალი დონე 20-29 წლის ასაკობრივ კატეგორიაშია. ამ ასაკის შრომისუნარიანი პირები ყველაზე აქტიურად ეძებენ სამსახურს, მაგრამ ნაკლებად საქმდება. დასაქმების მაღალი დონე კი 45-59 ასაკობრივ კატეგორიაშია; მთლიან დასაქმებაში კერძო სექტორში დასაქმების წილი 83.4%-ია. 2010-2014 წლებში, როცა შედარებით მაღალი ეკონომიკური ზრდა იყო, ამ სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობა საშუალოდ 24.4 ათასი პირით იზრდებოდა, მაგრამ 2016-2018 წლებში (ეკ. ზრდა 2.9% და 2.8%) კერძო სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობა შემცირდა; საქართველოში კერძო სექტორის მიერ სამუშაო ძალის მაღალი მოთხოვნა ვაჭრობის სფეროშია. შესაბამისად, პროფესიის მიხედვით, მოთხოვნის მაღალი რაოდენობა გაყიდვების სფეროს მუშაკებზეა; საქართველოში საჯარო სექტორის დასაქმების წილი მთლიან დასაქმებაში ყველაზე დაბალი 2013-2014 წლებში იყო, მაგრამ მომდევნო წლებში ეს მაჩვენებლები იზრდება; საქართველოში 2017 წელს საჯარო სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობამ 283.8 ათასი პირი შეადგინა, რაც მთლიანი დასაქმების 16.6% და სამუშაო ძალის 14.3%-ია; საქართველოში მთავრობის მიერ საჯარო საქონელი და მომსახურების წარმოება/მიწოდებაში უფრო მეტი ადამიანური რესურსია გამოყენებული, ვიდრე რეგიონის სხვა ქვეყნებში.

დასკვნები და რეკომენდაციები: იმისათვის, რათა დავსახოთ უმუშევრობის გადაჭრის რეალური გზები, პირველ რიგში, აუცილებელია განვიხილოთ მისი გამომწვევი მიზეზები. უშუალოდ მიზეზების გარკვევის შემდეგ შესაძლებელი იქნება სწორი სტრატეგიის შერჩევა აღნიშნულ პრობლემასთან საბრძოლო ველად.

შრომის ბაზრისთვის დამახასიათებელი თავისებურებები: დასაქმების შეზღუდული შესაძლებლობები, სამუშაო ადგილების მცირე რაოდენო-

დასაქმება და უმუშევრობა (სქემა 1)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა (სამუშაო ძალა), ათასი კაცი	2 004.5	1 978.6	1 984.6	2 018.0	1 996.2	1 983.1	1 939.9
დასაქმებული, ათასი კაცი	1 659.4	1 643.4	1 694.4	1 733.8	1 717.3	1 706.6	1 694.2
უმუშევარი, ათასი კაცი	345.1	335.2	290.2	284.2	278.9	276.4	245.7
უმუშევრობის დონე, პროცენტებში	17.2	16.9	14.6	14.1	14.0	13.9	12.7

წყარო: საქსტატი

დასაქმებულთა განაწილება ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით 2017-2018 (სქემა 2)

	ათასი კაცი	
	2017	2018
სულ დასაქმებულები	1 706,6	1 694,2
სოფლის მეურნეობა, ნადირობა და მეტყვეობა, თევზჭერა, მეთევზეობა	736,5	659,2
მრეწველობა	137,5	140,4
მშენებლობა	82,0	98,1
ვაჭრობა; ავტომობილების, საყოფაცხოვრებო ნაწარმისა და პირადი მოხმარების საგნების რემონტი	174,1	187,6
სასტუმროები და რესტორნები	37,4	44,4
ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა	82,6	90,2
საფინანსო საქმიანობა	30,7	33,5
ოპერაციები უძრავი ქონებით, იჯარა და მომხმარებლისათვის მომსახურების გაწევა	40,7	42,8
სახელმწიფო მმართველობა	8,3	91,9
განათლება	151,5	151,6
ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური დახმარება	67,4	65,7
კომუნალური, სოციალური და პერსონალური მომსახურების გაწევა	63,0	67,4
კერძო საოჯახო მეურნეობა დაქირავებული მომსახურებით	14,2	19,4
ექსტერიტორიული ორგანიზაციების საქმიანობა	0,5	1,1
არაიდენტიფიცირებული	0,2	-

წყარო: სამუშაო ძალის გამოკვლევა.

ბა, მოთხოვნასა და მიწოდებას შორის არსებული მკვეთრი დისბალანსი, მოქმედების შეზღუდული არეალი, ნაკლები ელასტიკურობა, სამუშაო ძალის დაბალი მობილობა, დაბალი ანაზღაურება და ხანგრძლივ უმუშევართა მაღალი წილი უარყოფით გავლენას ახდენს საქართველოს შრომის ბაზრის ფუნქციონირებაზე, რაც თავისთავად აისახება უმუშევრობის გამომწვევ ძირითად მიზეზებში. კერძოდ:

- შეზღუდული მოთხოვნა სამუშაო ძალაზე;
- სპეციალობით სამუშაოს შოვნის სირთულე;
- შრომის დისკრიმინაციული პირობები;
- შრომის დაბალი ანაზღაურება;
- პროფესიული მომზადების დაბალი ხარისხი;
- სამუშაო ძალის დაბალი პროფესიული მობილობა;

• სამუშაოს მოძიებისა და თვითპრეზენტაციის უნარ-ჩვევების ნაკლებობა

• სამუშაოს მაძიებელთა პასიურობა (ე.წ. „იმედგაცრუებულები“);

• დასაქმების სფეროში საშუაშალო სერვისის განუვითარებლობა/ ხელმიუწვდომლობა.

აღნიშნული მიზეზებიდან ნაწილი ობიექტურია, ნაწილი სუბიექტური. შედეგად კი, საქართველოში სამუშაო ადგილის მოძიება და დასაქმება ძალიან რთულია, ხოლო დასაქმებიდან მიღებული შემოსავლები ხშირ შემთხვევაში არ არის საკმარისი საკუთარი თავისა და ოჯახის სარჩენად. შეფასების სახით შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში შრო-

მის ბაზრის განუვითარებლობა სერიოზულად აფერხებს ქვეყნის წინსვლას და უამრავ სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემას წარმოშობს უმუშევრობის, სიღარიბის, არალეგალური მიგრაციისა და მათთან დაკავშირებული პრობლემების სახით. ამიტომ, ქვეყანაში ბიზნესგარემოს გაუმჯობესებასთან ერთად (რაც ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის ბუნებრივი და ძირითადი ფაქტორია), აუცილებელია შრომის ბაზრის ეფექტიანი ფუნქციონირების ხელშეწყობა სახელმწიფოს მხრიდან მისი ელემენტების განვითარების მხარდაჭერის გზით, რაც, შრომის ბაზრის ფორმირების სახელმწიფო სტრატეგიის განსაზღვრას მოითხოვს, ასევე საჭიროებს სათანადო საკანონმდებლო, ორგანიზაციული და ფინანსური ბერკეტების შემუშავებასა და გამოყენებას.

ლიტერატურა:

1. ბიკენტი გაბიძაშვილი, სტატისტიკა ეკონომიკაში, ბიზნესსა და მენეჯმენტში, თბ., გამომცემლობა უნივერსალი, 2008 წ.
2. ბესო ნამჩავაძე -18 ნოემბერი, 2015 • ფორბს-მოსაზრება
ჰტტპ://ფორბეს.გე/ნენს/960/უმუშევრობის-პრობლემა
3. მერაბ ჯანიაშვილი უმუშევრობის პრობლემა საქართველოში. მაისი 23, 2017
4. www.geostat.ge